

Роль Івана Франка в творенні української наукової термінології

Голопич І.М.

Харківський національний університет внутрішніх справ

Проспект Льва Ландау, 27, Харків, 61080

e-mail: innagolopych@gmail.com

Golopych Inna. The role of Ivan Franko Ukrainian scientific terminology creation. The report outline the influence of Ivan Franko on generation and development of the Ukrainian terminology system as a core of the academic language. Special attention is paid to the methodological approach of Ivan Franko, his contribution to the scientific style of Ukrainian language.

Key words: Ivan Franko, scientific style of Ukrainian language, term, terminology system.

Науковий стиль у Галичині починає формуватися разом із заснуванням Товариства імені Шевченка у Львові 1873 року. Літературне Товариство поступово об'єднує навколо себе не тільки письменників, а й науковців різних галузей, тому згодом реформується в Наукове товариство імені Шевченка. Саме І. Франко був одним із перших, хто висунув ідею і був причетним до реформування Товариства, яке займалося творенням науки українською мовою, зокрема наукової термінології усіх сфер життя.

Питання про внесок І. Франка у творення й затвердження наукової термінології й дотепер залишається предметом розгляду численних мовознавчих досліджень. Його роль у розробленні й унормуванні української терміносистеми досліджують у своїх працях такі науковці як: Є. Регушевський, Т. Космеди, М. Леонова, І. Кочан, О. Новоставська, Т. Панько, О. Сербенська, Б. Тихолоза, І. Ціхоцький та ін.

Є. Регушевський дійшов висновку, що І. Франко був не лише наукотворцем, а й основоположником наукового стилю сучасної української літературної мови [1, 4].

Слід зазначити, що на мовотворчій діяльності Франка суттєво позначився його полілінгвізм. Оскільки він користувався говором бойківського Підгір'я, який був дуже віддаленим від основного стрижня української літературної мови, якою писали її засновники, тож свою недосконалість в українській мові він заповнював термінами з інших, більш розвинених на той час мов.

Велику увагу письменник приділяє перекладацькій діяльності, зокрема перекладав твори давньогрецьких і давньоримських авторів, твори Бернса, Байрона, Гюго, Гейне, Гете, Данте, Шекспіра, Лессінга та ін., індійські легенди, давньоарабську поезію та народні балади і пісні давньонімецькі, давньошотландські, давньонорвезькі, албанські, іспанські, німецькі, румунські та ін. [2, 20].

Завдяки науковим перекладам І. Франка українська літературна мова збагачується соціально-політичними, історичними, лінгвістичними, філософськими, редакційно-видавничими та іншими термінами.

Він працює над унормуванням та кодифікацією термінів у науковому мовленні; над творенням та використанням наукової термінології, вживанням термінів іншомовного походження в національній лексикології. Нові ж терміни у власних перекладах або запозичує, або ж передає засобами рідної мови.

І. Франко вважав, що літературна мова розвивається і є здібною тільки тоді, коли має можливість вбирати в себе всі культурні елементи сучасності,

збагачується новими термінами та висловами, які відповідають прогресу сучасної цивілізації, при цьому не втрачаючи свого основного типу і не переходячи в жаргон якоїсь спеціальної верстви чи купи людей [3, 207].

Разом з тим І. Франко збагачує науковою лексикою поетичні тексти, вводячи її в систему тропів і фігур, тим самим надаючи їм іншого звучання.

Заглибившись у дослідження творчого процесу І. Франко розробляє цілу систему естетичних понять і термінів, таких як: змисли, ресорпція, еруптивність, поетична і наукова сугестія, змислова перцепція, поетична асоціація ідей та ін.

У своїй праці «Із секретів поетичної творчості» дослідник дає методологічні настанови щодо творення термінів і акцентує увагу на їх головних ознаках: чіткості, ясності, моносемії, емоційно-експресивній нейтральності, логічності, повідомлюючо-оціночній специфіці[4].

Також у своїй методології він зазначає, що вчений, викладаючи здобутки науки, з одного боку, мусить послуговуватись не абстрактною мовою, а звичайною, витвореною історично, а з другого – вченому слід застосовувати емоційно нейтральну лексику з метою запобігання спонтанному виникненню у читача певних сторонніх образів в уяві, отже – якнайменше розсіювати увагу сприймаючого, концентрувати її на основній ідеї, на методах аргументації. Чим докладнішою і переконливішою прагне бути наука, тим менше має застосовуватися в ній поетично-образна мова, не закорінена в практику. Для досягнення цього ученому і доводиться "витворювати" наукову термінологію або навіть і уживати для такої термінології чужих слів, відірваних від живого зв'язку тої мови[4].

Отже, можна зазначити, що досліджуючи основні риси наукової мови та наукової термінології І. Франко зробив певний вклад у розвиток наукового стилю української мови та україномовної термінології.

Література

1. Регушевський Є. Нариси про мову наукових праць І. Я. Франка / Євген Регушевський. – Сімферополь: Таврія, 2006. – С. 4
2. Плющ П.П. Українська літературна мова другої половини ХІХ – початку ХХ ст., шляхи її розвитку і її специфіка / Павло Плющ. – К.: В-во Академії наук Української РСР, 1958. – 50 с.
3. Франко І.Я. Літературна мова і діалекти / Іван Франко // Зібрання творів : у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 37. – С. 205 – 210.
4. Франко І.Я. Із секретів поетичної творчості./ Іван Франко // Повне зібр. творів. – Т.31. – К., 1981. – С.46.